

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-5-81-54>

УДК 623.4:316(477)

Авер'янова Н.М.¹, Воропаєва Т.С.²

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ: ШЛЯХИ ВРЕГУЛЮВАННЯ

Анотація. Стаття присвячена інтегративному аналізу збройних конфліктів у світі та міждержавних конфліктів на пострадянському просторі. Специфіка конфліктності міждержавних відносин в епоху глобалізації полягає в тому, що це явище набуває транснаціонального та планетарного характеру. Актуальність дослідження збройного конфлікту на теренах України в контексті інтегративного підходу визначається необхідністю розробки оптимальних стратегій врегулювання цього конфлікту, а також забезпечення міжнародної та національної безпеки. Інтегративний підхід дозволяє виявити основні виміри конфліктів, що виникли на пострадянському просторі. У зв'язку з цим збройний конфлікт на території України розглядається як міждержавний збройний конфлікт неокolonіального типу. Обґрунтовано важливість стратегії «розумної сили» як основи деконфліктизації українського суспільства. Теоретична розробка та накопичені емпіричні дані щодо особливостей розгортання, ходу збройного конфлікту та виходу з нього, мають не тільки теоретичне, але й велике практичне значення, оскільки дозволяють визначити найбільш оптимальні стратегії деконфліктизації, деокупації та реінтеграції населення регіонів, постраждалих від збройного конфлікту.

Ключові слова: конфлікт, збройний конфлікт, «розумна сила», Україна, Російська Федерація.

Averianova Nina, Voropayeva Tetiana

Taras Shevchenko National University of Kyiv

RUSSIAN-UKRAINIAN ARMED CONFLICT: WAYS OF SETTLEMENT

Summary. The article is devoted to the integrative analysis of armed conflicts in the world. The authors consider the features of inter-state conflicts in the post-Soviet space. The specificity of conflictization of interstate relations in the era of globalization is that this phenomenon becomes transnational and planetary in nature. The relevance of the study of the armed conflict in Ukraine in the context of an integrative approach is determined by the need to develop a balanced concept of ethnic and national policy in our country. The integrative approach allows us to identify the main dimensions of conflicts that have arisen in the post-Soviet space (these dimensions are closely related to each other in dialectical terms): 1) territorial dimension; 2) geopolitical dimension; 3) political and ideological dimension; 4) neo-Imperial dimension; 5) energy dimension; 6) intercivilizational dimension; 7) economic dimension; 8) military dimension; 9) information dimension; 10) internal-political dimension; 11) external-political dimension; 12) security dimension. The armed conflict on the territory of Ukraine is considered as an interstate armed conflict of a neocolonial type. The authors of the article consider the strategy of «smart power» and features of its application in modern Ukraine. The importance of the «smart power» strategy as a basis for deconflictization of Ukrainian society is substantiated. It is in the optimal balance of «hard» and «soft» power that the path to success lies. The theoretical development and accumulated empirical data on the characteristics of the deployment, the course of armed conflict and of exit have not only theoretical but also great practical importance because they allow to determine the most optimal strategy deconflictization, de-occupation and reintegration of communities affected by armed conflict. The integrative approach involves the use of a multi-level strategy for the settlement of armed conflicts aimed at a long-term perspective. This makes it possible to strengthen the international pro-Ukrainian coalition, improve state policy, prevent new violence, establish peace and ensure international and national security.

Keywords: conflict, armed conflict, «smart power», Ukraine, Russian Federation.

Постановка проблеми. Однією з фундаментальних проблем міжнародних відносин в сучасному глобалізованому світі є високий рівень їх конфліктності. На пострадянському просторі конфліктогенність міждержавних відносин періодично активізується, а кардинальні геополітичні, соціально-економічні, політико-правові й соціокультурні зміни, які відбуваються в суспільствах пострадянських країн, поглиблюють конфліктні ситуації у всіх сферах людського буття.

Конфлікт (від латинського слова «conflictus» – зіткнення) необхідно розглядати як один з видів соціальної взаємодії, учасниками якої можуть

бути окремі індивіди, людські угруповання, організації, установи, суспільства, країни, держави тощо. І внутрішні (внутрішньодержавні), і зовнішні (міждержавні) конфлікти послаблюють можливості будь-якої країни захищати свої національні інтереси на міжнародній арені, такі конфлікти можуть використовуватись як інструмент тиску на керівництво держави та прийняття ним не вигідних для держави рішень. Проблема конфліктизації міжнародних відносин у сучасному глобалізованому світі є доволі актуальною і займає важливе місце в системі сучасної соціогуманітаристики. У коло даної проблематики вхо-

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1088-2372>² ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8388-7169>

дять і питання збройного конфлікту на території України, конструктивне вирішення якого має величезне практичне значення як для Європи, так і для всього світу.

В середині січня 2020 р. у посольстві Нідерландів у Вашингтоні міжнародна компанія International Crisis Group, яка займається конфліктологією, представила свій звіт «10 Conflicts to watch». Експерти зазначили, що у 2020 р. світ уважно стежить за десятима збройними конфліктами (в Афганістані, Буркіна-Фасо, Венесуелі, Ефіопії, Ємені, Ірані, Кашмірі, Лівії, Північній Кореї та Україні), оскільки ці 10 конфліктів, на думку International Crisis Group, – «дзеркало глобальних трендів», а специфіка розгортання подій у цих «гарячих точках» багато в чому визначатиме потенційні геополітичні зрушення у світі в найближчому майбутньому [5]. Актуальність і невідкладність цих проблем спонукає Україну до розробки найбільш оптимальних стратегій врегулювання російсько-українського збройного конфлікту, а також забезпечення міжнародної та національної безпеки.

Аналіз наукових публікацій. Відомо, що наукове осмислення конфліктів починається в ранній період становлення філософської думки, а розробка фундаментальних конфліктологічних концепцій – у 50-60 роках ХХ століття. Аналіз наукових досліджень в галузі філософії, соціології, політології, психології показує, що теоретико-методологічні й практичні основи сучасної конфліктології базуються на досягненнях засновників провідних соціологічних і психологічних теорій конфліктів (М. Дойч, К. Левін, Д. Мід, К. Роджерс, К. Хорні) та ін. Саме ці мислителі й науковці започаткували процес інституціоналізації сучасної конфліктології, яка вивчає конфлікти на мікро-, мезо-, макро- та мега-рівнях [1; 2].

У працях таких дослідників, як Р. Бендікс, Й. Бертон, К. Брайан, Дж. Голдстоун, Дж. Естебан, Р. Коллінз, Л. Крісберг, К. Лоренц, Г. Маркузе, Р. Мертон, К. Мітчел, Дж. Най, Дж. Рекс, К. Томас, Е. Фромм, М. Хоркхаймер, а також інших зарубіжних і вітчизняних авторів, конфлікт розглядається і як руйнівна сила, і як спосіб вирішення накопичених суперечностей у процесах взаємодії різних суб'єктів (як індивідуальних, так і колективних) [1; 2].

Сьогодні конфлікти привертають до себе увагу представників різноманітних галузей знання (філософії, соціології, конфліктології, політології, психології, історії, правознавства, військової науки, культурології, етнології, педагогіки тощо), зокрема, з метою розробки оптимальних способів їх вирішення на тих чи інших рівнях розгортання конфліктного протистояння різних сторін.

Проблеми врегулювання різнопланових конфліктів досліджували Г. Беккер, К. Боулдінг, М. Вебер, Ю. Габермас, Д. Горовіц, Е. Дюркгейм, Г. Зіммель, Р. Дарендорф, Л. Козер, С. Патрік, Д. Саломонс, Р. Фішер, С. Форман, У. Юрі, а також В. Безрученко, Н. Гришина, А. Гуменюк, М. Йордану, Д. Ковач, Г. Котанджян, Д. Шлапаченко, В. Юрченко та інші науковці [6; 7; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15].

На жаль, інтегративне осмислення специфіки збройного конфлікту на теренах України та особливостей його врегулювання не дістало належного розвитку. Це обумовило мету статті –

визначити найбільш оптимальні стратегії деконфліктизації, деокупації та реінтеграції населення регіонів України, уражених збройним конфліктом. Використання інтегративного підходу дозволяє всебічно проаналізувати сутність збройного конфлікту на теренах України, з'ясувати його специфіку й причини, виявити основні суперечності у сфері соціальних, економічних, політичних, духовно-світоглядних зв'язків між громадянами України, знайти оптимальні способи деконфліктизації українського соціуму.

Виклад основного матеріалу. Збройні конфлікти є актуальною проблемою для сучасного світового співтовариства. У зв'язку з наростанням соціально-політичної напруженості у світі активізується й діяльність науковців, які розробляють різні концепції переходу від війни до миру. Збройний конфлікт – це збройне протистояння між державами, що має на меті вирішення політичних, економічних, етнологічних, територіальних, геополітичних та інших суперечностей шляхом застосування військової сили. Десятиліттями тривають збройні зіткнення на Близькому Сході, в Іраку та Афганістані, кілька років не припиняються збройні конфлікти в Сирії та Україні. На територіях цих країн відбуваються інтенсивні бойові дії, зупинено виробництво, зруйнована інфраструктура, нараховуються десятки тисяч жертв та мільйони біженців. Ці конфлікти відрізняються надмірною жорстокістю, застосуванням різних засобів впливу на противника, серед яких диверсії, провокації та інформаційно-психологічні атаки тощо.

У рамках інтегративного підходу особливий інтерес представляє аналіз не тільки наукових праць, але й документальних і нарративних джерел, зокрема, резолюцій Ради Безпеки ООН, звітів і доповідей міжнародних миротворчих місій, місцевих неурядових організацій, збірників документів, матеріалів конференцій і Круглих столів, щоденників волонтерів, які докладно висвітлюють діяльність організацій, волонтерських центрів і груп з надання допомоги мирному населенню в ситуації збройного конфлікту.

Проведені дослідження показують, що кожна конфліктна ситуація по-своєму унікальна. Аналізуючи конфлікти у багатьох країнах (серед яких Афганістан, Гватемала, Руанда, Лівія, Боснія і Герцеговина, колишня Югославська Республіка Македонія, Косово, Сербія, Хорватія, Чорногорія і т.д.), ООН називає ряд проблем, які характерні для даних країн: судова система недієздатна; поліція не завжди поводить адекватно; тюрми переповнені; громадянське суспільство зруйновано; люди залякані, у них практично немає фінансів; процвітає корупція і організована злочинність; безперервну загрозу представляють міни та величезна кількість зброї [4]. Для всіх цих країн у різний час були розроблені заходи з постконфліктного врегулювання і відновлення, розраховані на тривалий період. Йдеться про широку схему відновлення й реформування політичних, соціальних і економічних інститутів та процесів, основними з яких є деконфліктизація, деокупація, економічне відновлення, врегулювання суперечностей, реінтеграція й реабілітація населення тощо. В першу чергу мова йде про політичне, правове, економічне, соціокультурне й екологічне відновлення.

У сучасній соціогуманітаристиці виділяють кілька підходів до розуміння збройних конфліктів, відповідно до яких використовуються різні аналітичні моделі, що дозволяють пояснити ці конфлікти, запропонувати їм обґрунтувати різне бачення їх еволюції та перспектив врегулювання. Інтегративний підхід дозволяє виокремити основні виміри конфліктів, що виникли на пострадянському просторі (дані виміри перебувають у тісних діалектичних взаємозв'язках): 1) територіальний вимір; 2) геополітичний вимір; 3) політико-ідеологічний вимір; 4) неоліберальний вимір; 5) енергетичний вимір; 6) міжцивілізаційний вимір; 7) економічний вимір; 8) військовий вимір; 9) інформаційний вимір; 10) внутрішньо-політичний вимір; 11) зовнішньо-політичний вимір; 12) безпековий вимір.

Оскільки до міжнародних конфліктів відносять міждержавні конфлікти малої та великої інтенсивності, міжнародні кризи, революції, гібридні війни, тероризм, екстремізм, світові й локальні війни, то нинішній конфлікт в Україні можна визначити як тривалий міжнародний збройний конфлікт неоколоніального типу, який виник у результаті ескалації гібридної війни, що розпочалась задовго до 2014 р., адже гібридна агресія Кремля проти України (а також проти інших незалежних держав пострадянського простору) пов'язана як із намірами відновити СРСР, так і з прагненнями відновити Російську імперію у кордонах 1913 р. [1]. Курс України на європейську та євроатлантичну інтеграцію став потужним викликом для Російської Федерації, яка сприйняла європейський вектор розвитку України як значну загрозу для власних геополітичних і неоколоніальних планів. Отже, події у Криму і на Сході України на початку 2014 р. дають підстави розглядати збройну агресію Росії як міжнародний збройний конфлікт неоколоніального типу [1].

Для успішної реінтеграції населення окупованих територій, для деконфліктизації і стабілізації життєдіяльності українського соціуму необхідно врегулювати тривалий російсько-український збройний конфлікт. Для цього варто використати кілька ключових стратегій: стратегію «розумної сили», стратегію комплексного реагування на актуальні виклики й загрози, стратегію багаторівневого врегулювання збройних конфліктів [6]. Визначальною серед них є стратегія «розумної сили» [1; 2; 3], яка формується на комбінованому застосуванні «жорсткої» та «м'якої» сил, забезпечуючи набагато кращі результати у порівнянні з тим, якщо покладатися виключно на одну з них [2]. Україна повинна застосовувати стратегію «розумної сили», щоб ефективно протистояти тиску колишнього імперського центру і зберегти свою незалежність, за допомогою поєднання наявних «жорстких» і «м'яких» ресурсів. Стратегія «розумної сили» передбачає використання політичних, правових і дипломатичних засобів впливу на країну-агресора (багаторонно й двосторонню дипломатію); переговорів і посередництва; багатороннього і багаторівневого впливу на перебіг збройного конфлікту; миротворчих операцій (сукупності політико-дипломатичних, військових та інших форм) тощо [3].

Дії влади щодо забезпечення цілісності України повинні мати комплексний, науково обґрунтований характер, українська влада мусить бути гнучкою в умовах постійних змін, точно оціню-

вати напрямки докладання сил і використання ресурсів, а також передбачати можливі кроки у відповідь на дії країни-агресора [2]. Перехід від військових дій і крихкого перемир'я до повного врегулювання збройного конфлікту має здійснюватися шляхом: 1) припинення бойових дій; 2) відведення важкого озброєння; 3) розмінування державного кордону й відновлення контролю над ним; 4) роззброєння і розформування збройних підрозділів; 5) контролю над озброєнням, очищення територій від мін і бойових засобів; 6) звільнення військовополонених і ув'язнених; 7) демобілізації колишніх учасників бойових дій; 8) демілітаризації суспільного життя. В ідеалі збройний конфлікт може бути врегульований політико-дипломатичним шляхом.

У правовій сфері постконфліктного соціуму необхідне зміцнення законності й правопорядку, проведення реформ у всіх органах і структурах влади, спрямування їхньої діяльності на економічний та соціокультурний розвиток постраждалих регіонів. Надзвичайно важливими є також захист прав і свобод людини, розвиток громадянського суспільства, гармонізація відносин між різними регіонами країни, відновлення системи національної безпеки тощо.

В економічній та екологічній сферах необхідна робота у напрямку макроекономічної стабілізації, покращення економічних і екологічних умов, відновлення транспортної і соціальної інфраструктури, поліпшення інвестиційних умов, зниження безробіття, забезпечення доступу населення до ринку праці, створення нових робочих місць, забезпечення продовольчої й енергетичної безпеки та дієвого захисту навколишнього середовища.

В соціокультурній та психологічній сферах необхідне зміцнення системи охорони здоров'я, системи освіти та соціального забезпечення, які будуть сприяти розвитку культури діалогу, довіри й співпраці, зціленню психосоціальних травм і довгостроковому примиренню. Потрібно також забезпечити оптимальні умови для повернення біженців і вимушених переселенців, конструктивної реінтеграції населення і задоволення основних потреб населення (допомога в пошуку роботи, відновленні житла, професійна медична допомога тощо). Необхідна реалізація заходів із психологічної підтримки, соціальної реабілітації та реінтеграції колишніх комбатантів, вимушених переселенців, біженців та мирного населення, яке проживало у зоні збройного конфлікту. Роботу з реінтеграції населення треба починати лише після повного припинення бойових дій та зміцнення мирної ситуації на теренах постраждалих регіонів. Адже лише в мирних умовах можлива повноцінна деокупація та нормалізація життєдіяльності населення й відновлення психосоціального здоров'я біженців та переселенців.

У лютому 2020 р., під час і після завершення 56-ї Мюнхенської безпекової конференції Україна успішно використала стратегію комплексного реагування на актуальні виклики й загрози.

Відомо, що Мюнхенська конференція з безпеки упродовж десятиліть є важливим міжнародним форумом для дебатів щодо політики безпеки [5]. 14 лютого 2020 р. на 56-ій Мюнхенській конференції з безпеки був репрезентований план «Дванадцять кроків до посилення безпе-

ки в Україні та євроатлантичному регіоні», що був присвячений врегулюванню збройного конфлікту на Донбасі. Оприлюднили даний план три європейські неурядові організації разом із Російською радою міжнародних справ. Цей документ був спрямований на відновлення співпраці країн Заходу з Російською Федерацією, але без деокупації Криму та без виконання Росією вимог міжнародної спільноти щодо Донбасу. Пропонувалось поступове зняття санкцій з Російської Федерації та її зближення із Євросоюзом, а також започаткування «всеукраїнського загальнонаціонального діалогу» щодо визначення нової ідентичності України, який мусив урахувати погляди сусідніх країн, включаючи Росію [5].

Група високопоставлених американських дипломатів відразу ж дала адекватну відповідь на цей документ, правильно реагуючи на цей виклик і чітко розставляючи акценти. Вони заявили, що за цим планом стоїть Російська Федерація, яка продовжує нав'язувати свій «порядок денний» по Україні, на цей раз залучивши під свої прапори ряд європейських організацій [5]. Вже 14 лютого 2020 р. онлайн-видання UkraineAlert, що регулярно публікує новини і аналіз подій в українській політиці, економіці, громадянському суспільстві та культурі, оприлюднило матеріал «Невдалий мирний план для України не проходить», який підписали 29 відомих фахівців з національної та міжнародної безпеки, серед них Ян Бжезінський, Майкл Карпентер, Даніель Фрід, Мелінда Харінг, Джон Е. Гербст, Адріан Каратницький, Марк Д. Сімаковський, Олександр Вершбоу та інші [8]. Автори підкреслили, що «Конфлікт в Україні і навколо неї» почався тоді, коли російські війська, одягнуті в російську форму, але без розпізнавальних знаків, захопили український півострів Крим, і Москва «анексувала» його. Потім Москва почала гібридну війну на Донбасі і використовувала свій масивний дезінформаційний апарат, щоб представити це як громадянський конфлікт в Україні. Без кремлівського керівництва, фінансування, зброї (включаючи важкі озброєння), боєприпасів і, в деяких випадках, регулярних підрозділів російської армії, не було б «конфлікту всередині і навколо України» [8]. Тому «проблема, яку потрібно вирішити, – це агресія Москви в Україні – шляхом відновлення суверенітету і територіальної цілісності України, починаючи з Донбасу» [8]. 12-та рекомендація, яка закликає до «нового загальнонаціонального діалогу про ідентичність», є сумнівним втручанням у внутрішні справи України [8].

Керівництво 56-ої Мюнхенської безпекової конференції заявило, що не визнає «Дванадцять кроків до посилення безпеки в Україні та євроатлантичному регіоні» офіційним документом. Наголошувалося, що цей документ є приватною ініціативою, і його було видалено з офіційного сайту конференції. Однак вже 15 лютого план «Дванадцять кроків до посилення безпеки в Україні та євроатлантичному регіоні» знову з'явився на сайті конференції.

17 лютого 2020 р. Рух опору капітуляції відреагував на план «Дванадцять кроків...» своєю Заявою, в якій зазначалось, що треба змусити Російську Федерацію, як країну-агресора, відновити міжнародний правопорядок, для чого світове спів-

товариство має посилювати санкції, а не прагнути відновити співпрацю з нею. У Заяві йшлося про те, що Російська Федерація, відповідно до норм міжнародного права, мусить припинити збройну агресію, відновити порушений міжнародний правопорядок, вивести всі свої збройні формування з Криму й окремих районів Донецької та Луганської областей, сприяючи відновленню українського контролю уздовж всієї лінії державного кордону.

18 лютого 2020 р. МЗС Німеччини заявило про власну непричетність до скандального плану «Дванадцять кроків...», який був оприлюднений на сайті 56-ої Мюнхенської безпекової конференції.

19 лютого 2020 р. Світовий конгрес українців (СКУ) рішуче засудив план «Дванадцять кроків...», закликаючи світову спільноту посилити санкційний тиск на Російську Федерацію. У Заяві СКУ зазначалось, що антиукраїнський план «Дванадцять кроків...» є ще одним прикладом гібридної агресії Російської Федерації, а також черговою спробою нав'язати російську позицію усьому світу.

25 лютого 2020 р. заступник виконавчого директора в Міжнародному валютному фонді В. Рашкован підкреслив, що Росія поводить себе агресивно не лише в Україні, адже вона бере участь у великій кількості криз у різних куточках світу: В Афганістані допомагає зброєю талібам, в Ємені підтримує хуситів, в Буркіна-Фасо та Лівії активно працюють російські військові найманці, режим Ніколаса Мадуро в Венесуелі спирається на російські банки і військових фахівців. Крім цього Російська Федерація є основним міжнародним партнером для Ірану та Північної Кореї [5].

У багатьох заявах експертів та громадських організацій щодо плану «Дванадцять кроків...» згадувались великі міжнародні угоди, покликані забезпечити мир, безпеку і стабільність в Європі (зокрема, Гельсінський Заключний акт (1975 р.) і Паризька хартія (1990 р.)). Ці угоди, які гарантували суверенітет і територіальну цілісність держав, що їх підписали, були підписані й Москвою, проте були нею беззастережно порушені. Стратегія «розумної сили» (як основи для припинення збройного конфлікту в Україні та реінтеграції окупованих територій) передбачає необхідність акцентування уваги й на порушеному Російською Федерацією Будапештському меморандумі 1994 р.

Висновок. Наявні теоретичні розробки й накопичені емпіричні дані по вивченню особливостей розгортання, протікання збройних конфліктів та виходу з них мають не тільки теоретичне, а й велике практичне значення, оскільки дозволяють визначити найбільш оптимальні стратегії деконфліктизації та стабілізації життєдіяльності українського соціуму, деокупації та реінтеграції населення регіонів, уражених збройним конфліктом. Інтегративний підхід передбачає використання кількох ключових стратегій: 1) стратегії «розумної сили»; 2) стратегії комплексного реагування на актуальні виклики й загрози; 3) стратегії багаторівневого врегулювання збройних конфліктів. Визначальною серед них є стратегія «розумної сили», спрямована на довгострокову перспективу. Використання цих стратегій дає можливість зміцнити міжнародну проукраїнську коаліцію, вдосконалити державну політику, запобігти новому насильству, встановити мир і забезпечити міжнародну та національну безпеку.

Список літератури:

1. Авер'янова Н.М., Воропаєва Т.С. Міждержавний збройний конфлікт на теренах України: неоколоніальний вимір. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 145 (№ 6). Ч. 2. С. 7–11.
2. Авер'янова Н.М., Воропаєва Т.С. «Розумна сила» як стратегія деконфліктизації та сталого розвитку української держави. *Молодий вчений*. 2020. № 4(80). С. 509–513.
3. Авер'янова Н.М., Воропаєва Т.С. Стратегія «розумної сили» як основа для припинення збройного конфлікту в Україні та реінтеграції окупованих територій. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 147 (№8). Ч. 2. С. 7–13.
4. Инструменты обеспечения господства права в постконфликтных государствах. Проверка: основа для практической деятельности. *Организация Объединенных Наций*. Нью-Йорк; Женева, 2006. 25 с.
5. Рашкован Владислав. *Трагедия человечества. Война идет не только на Донбассе: 10 конфликтов, за которыми следит мир в 2020 году* 25.02.2020. URL: <https://www.liga.net/incidents/articles/voyna-idet-ne-tolko-na-donbasse-10-konfliktov-za-kotorymi-sledit-mir-v-2020-godu>
6. Фишер М. *После вооруженного конфликта: восстановление разрушенного и реинтеграция общества как элементы построения мира*. URL: http://www.berghoffoundation.org/fileadmin/redaktion/Publications/Handbook/Articles/russian_fischer_handbook.pdf
7. Averre Derek. The Ukraine Conflict: Russia's Challenge to European Security Governance. *Europe-Asia Studies*. 2016. № 68(4). P. 699–725.
8. Brzezinski Ian, Carpenter Michael, Fried Daniel, Haring Melinda, Herbst John E., Karatnycky Adrian, Simakovsky Mark D., Vershbow Alexander. *Flawed peace plan for Ukraine doesn't pass muster*. Feb. 14, 2020. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/flawed-peace-plan-for-ukraine-doesnt-pass-muster/>
9. Ferdowski M., Matthies V. (eds.). *Den Frieden gewinnen. Zur Konsolidierung von Friedensprozessen in Nachkriegsgesellschaften*. Reihe EINE Welt, Stiftung Entwicklung und Frieden. Bonn: Verlag J.H.W. Dietz, 2003.
10. Follett M.P. *Prophet of Management*. Boston : Harvard Business School Press, 1995.
11. Forman S., Patrick S., Salomons D. *Recovering from Conflict: Strategy for an International Response, Paying for Essentials, Policy Paper Series*. NY : Center on International Cooperation, New York University, 2000.
12. Horowitz D.L. *Conciliatory Institutions and Constitutional Processes in Post-Conflict States*. William & Mary Law Review. 2008. Vol. 49. № 4. Pp. 1213–1248.
13. Miall H., Ramsbotham O., Woodhouse T. *Contemporary Conflict Resolution: The Prevention, Management and Transformation of Deadly Conflicts*. Cambridge : Oxford : Polity Press, 1999.
14. Pugh M. (ed.) *Regeneration of War-torn Societies. Global Issues Series*. London: Macmillan Press, NY : St. Martin's Press, 2000.
15. Strasheim Julia. Power-Sharing, Commitment Problems, and Armed Conflict in Ukraine. *Civil Wars*. 2016. 18(1). Pp. 25–44.

References:

1. Averianova, N.M., & Voropayeva, T.S. (2019). Mizhderzhavnyj zbrojnyj konflikt na terenax Ukrayiny: neokolonial'nyj vymir [Inter-state armed conflict on the territory of Ukraine: the neo-colonial dimension]. *Gileya: naukovyy visnyk*, issue 145 (№ 6), part 2, pp. 7–11. (in Ukrainian)
2. Averianova, N.M., & Voropayeva, T.S. (2020). «Rozumna syla» yak strategiya dekonfliktizatsiyi ta stalogo rozvytku ukraïnskoyi derzhavy ["Smart power" as a strategy of deconfliction and sustainable development of the Ukrainian state]. *Molodyj vchenyj*, № 4(80), pp. 509–513. (in Ukrainian)
3. Averianova, N.M., & Voropayeva, T.S. (2019). Stratehiya «rozumnoyi syly» yak osnova dlya pryypynennya zbroynoho konfliktu v Ukrayini ta reintehratsiyi okupovanykh terytoriy [The "smart power" strategy as a basis for ending the armed conflict in Ukraine and reintegrating the occupied territories]. *Hileya: naukovyy visnyk*, issue 147 (№8), part 2, pp. 7–13. (in Ukrainian)
4. Instrumenty obespecheniya gospodstva prava v postkonfliktnykh gosudarstvakh. Proverka: osnova dlya prakticheskoy deyatel'nosti [Instruments for ensuring the rule of law in post-conflict states. Verification: the basis for practice] (2006). *Organizatsiya Obedinennykh Natsij [United Nations]*. New York, Geneva. (in Russian)
5. Rashkovan, V. (2020). *Tragediya chelovechestva. Voyna idet ne tolko na Donbasse: 10 konfliktov, za kotorymi sledit mir v 2020 godu [The tragedy of mankind. The war is not only in the Donbass: 10 conflicts that the world is following in 2020]*. 25.02.2020. URL: <https://www.liga.net/incidents/articles/voyna-idet-ne-tolko-na-donbasse-10-konfliktov-za-kotorymi-sledit-mir-v-2020-godu> (in Russian)
6. Fisher, M. (2007). *Posle vooruzhennogo konflikt: vosstanovlenie razrushennogo i reintegratsiya obshchestva kak elementy postroeniya mira [After the armed conflict: restoration of the destroyed and reintegration of society as elements of peace building]*. URL: https://www.berghof-foundation.org/fileadmin/redaktion/Publications/Handbook/Articles/russian_fischer_handbook.pdf (in Russian)
7. Averre, Derek. (2016). The Ukraine Conflict: Russia's Challenge to European Security Governance. *Europe-Asia Studies*, № 68(4), pp. 699–725.
8. Brzezinski, Ian, Carpenter, Michael, Fried, Daniel, Haring, Melinda, Herbst, John E., Karatnycky, Adrian, Simakovsky, Mark D., & Vershbow, Alexander (2020). *Flawed peace plan for Ukraine doesn't pass muster*. Feb. 14, 2020. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/flawed-peace-plan-for-ukraine-doesnt-pass-muster/>
9. Ferdowski, M., & Matthies, V. (2003). *Den Frieden gewinnen. Zur Konsolidierung von Friedensprozessen in Nachkriegsgesellschaften*. Reihe EINE Welt, Stiftung Entwicklung und Frieden. Bonn: Verlag J.H.W. Dietz.
10. Follett, M.P. (1995). *Prophet of Management*. Boston: Harvard Business School Press.
11. Forman, S., Patrick, S., & Salomons, D. (2000). *Recovering from Conflict: Strategy for an International Response, Paying for Essentials, Policy Paper Series*. NY: Center on International Cooperation, New York University.
12. Horowitz, D.L. (2008). *Conciliatory Institutions and Constitutional Processes in Post-Conflict States*. William & Mary Law Review, vol. 49, № 4, pp. 1213–1248.
13. Miall, H., Ramsbotham, O., & Woodhouse, T. (1999). *Contemporary Conflict Resolution: The Prevention, Management and Transformation of Deadly Conflicts*. Cambridge: Oxford: Polity Press.
14. Pugh, M. (2000). *Regeneration of War-torn Societies in Global Issues Series*. London: Macmillan Press, NY: St. Martin's Press.
15. Strasheim, Julia. (2016). Power-Sharing, Commitment Problems, and Armed Conflict in Ukraine. *Civil Wars*, 18(1), pp. 25–44.